

Kortalan hagyomány

Három különböző műfajú művet ismerhet meg a színház- és koncertlátogató közönség ebben az évadban Vajda János zeneszerzőtől. A magyar kortárs muzsika egyik legjelesebb képviselője legutóbb Lorca két egyfelvonásosa alapján írt két operát: a *Don Perlimplint* és a *Don Cristóbal*t a miskolci Bartók Plusz Operafesztiválon mutatták be a Csokonai Nemzeti Színházzal közös produkcióban; a debreceni teátrumban 2013. november 22-én volt a premier. Minden eddiginél nagyobb szabású vállalkozásnak ígérkezik a Debreceni Református Kollégiumban őrzött Református Énekeskönyv dallamainak feldolgozásával készült munkája, a *Cantus firmus – A megtartó ének*, amelynek ősbemutatója a Kodály Filharmonikusok, a Kodály Kórus, a Csokonai Színház énekkara és a Lautitia Gyermekkar közös produkciójában 2014. április 11-én lesz Debrecenben, a Csokonai Nemzeti Színházban, április 12-én pedig Budapesten, a Zeneakadémián hallhatja a közönség a *Kortalan hagyomány* című koncerten. Vajda Jánost kérdeztük a mű megírásának körülményeiről.

– Somogyi-Tóth Dániel, a Kodály Filharmonia igazgatója keresett meg azzal az ötlettel, hogy jó lenne a debreceni kollégium könyvtárában található régi szövegek, versek, dallamok felhasználásával egy nagyobb szabású művet írni. A szövegekötvet magam állítottam össze Pálóczi Horváth Ádám, Csokonai Vitéz Mihály, Fazekas Mihály, Nagy István és néhány ismeretlen debreceni diákköltő versei alapján. Felhasználtam továbbá Janus Pannonius néhány sorát, melyet Pálóczi szövegeivel együtt zenésítettem meg. A művet mintegy keretbe foglalják a zsoltárokról épülő tételek.

■ Mennyire ötvözhetőek ezek a régies dallamok a kortárs zenével?

– Kérdés, hogy mit értünk kortárs zene alatt. Ha a „csúnya” zenét értjük, akkor nem ötvözhető, de nem gondolom, hogy a kortárs zene csak csúnya lehet. Azt sem gondolom, hogy valamiféle eddig soha nem hallott hangzástól válik kortársra valami, hanem attól lesz kortársra, hogy ezeket a szerzőket,

például Csokonait, kortársunknak tekintjük. Végül is két-háromszáz évvel ezelőtt is ugyanazok voltak a fontos kérdések: az élet, a halál, a szerelem – ezek alapvetően nem változtak. A technika rengeteget fejlődött, de az ember alapvetően ugyanaz maradt. Ugyanazok az érzelmek, fájdalmak, örömök foglalkoztatják, mint a régieket. Úgy gondolom, hogy Pálóczi vagy Csokonai igenis kortársaink, és a zsolnárokat sem véletlenül énekeljük még ma is. Erre utal a mű magyar címe: *A megtartó ének*.

■ Műfaji értelemben minek nevezhető a *Cantus firmus*? Lehet műfaji kísérletnek is tekinteni?

– Műfaji megjelölésként azt írtam rá a partitúrára, hogy kantáta, de csak jobb híján. Oratóriumnak azért nem nevezném a darabomat, mert az csak egy igazán szakrális mű esetében lenne helyénvaló, de itt nem teljesen erről van szó. Természetesen műfaji szempontból az is befolyásolt, hogy a tervek szerint ebben a produkcióban színpadi akciók is lesznek (bár nem tudom, végül ez megvalósul-e majd). Mindenesetre hagytam helyet a táncnak, a mozgásnak, és még azt is el tudom képzelni, hogy az előadásba betoldhatóak lesznek még további szövegek is, gondolok itt például a kollégiumban található iskolai színjátékok szövegeire.

■ Zeneszerzőként hogyan viszonyul a szakrális témákhoz?

– Zeneakadémista koromtól írok különböző liturgikus szövegekre zenét, oratóriumot, ilyen szempontból ez a munka semmiféle újdonságot nem jelentett. Az viszont igen, hogy szakrális zsolnárokat és dallamokat olykor meglehetősen sikamlós világi szövegekkel úgy tudjak összehozni, hogy az ne legyen triviális vagy ízléstelen. Remélem hogy ez sikerült – persze ezt nem én fogom megítélni.

■ A saját műveit illetően elkülöníti-e a szakrális és a profán tematikát?

– Bevallom, ezen sohasem gondolkoztam. Minden darabnál, legyen az szakrális vagy profán, igyekszem megtalálni a számomra megfelelő zenei megoldást, amit persze befolyásol, hogy oratóriumot vagy vígoperát írok-e éppen.

■ Mit tekinthetünk egyáltalán kortárs szakrális zenének? Lehet-e pusztán a téma

okán szakrálisnak tekinteni egy pop- vagy rockzenei alkotást?

– Biztos, hogy ez lehetséges, hiszen egyik zene sem alávalóbb a másiknál. De nem attól lesz valaki kortárs zeneszerző, hogy olyat produkál, amit eddig még soha nem hallottunk, hanem attól, hogy a mai világban él, szembe-sül mindazzal, ami körülveszi, és ehhez a zenetörténet elmúlt ezer évéből meríthet, válogathat eszközöket. Ez egyébként mániám, hogy hihetetlenül jó helyzetben van a mai zeneszerző, bármilyen furcsán hangzik. Egyfelől persze igaz, hogy a kutya nem hallgatja a kortársak műveit, a ma zenéjét, másfelől viszont egy mai szerzőnek egyszerre áll rendelkezésére az elmúlt ezer év szakrális és profán zenéje, a folklór akárhány változata, a könnyűzene. És mindez attól válik kortársra, hogy egy ma élő ember kezdi el a maga számára értelmezni – ettől az új nézőponttól válik a műve egyedivé. És akkor is egyedi lesz, ha olyan elemeket használ, melyeket külön-külön már ismerünk, de ebben a konstellációban még nem hallottuk őket.

■ A *Cantus firmus* szakrális műnek tekinthető?

– Nem, nem mondanám rá ezt egyértelműen. A műfaját nem nagyon tudnám meghatározni, de biztosan szerepe van benne a hitnek, s remélem, az életnek is. Igyekszik a felhasznált szövegek, dallamok segítségével egyfajta életutat bejárni ez a mű. Olyat, mely a zsolnártól indul, és oda is érkezik vissza. Közben nagyon sok minden történik, mint ahogy velünk is rövid életünk során: belefér a szerelem, beleférnek kicsapongások. A lényeg az, hogy az ember visszatérjen vagy hazatérjen. A címből az következik, és ez volt a kiindulópontom nekem is, hogy ezek az énekek, szövegek – itt elsősorban a zsolnárokról gondolok – valóban megtarthatnak bennünket egy olyan úton, mely vállalható a számadás pillanatában. Hogy amikor mérlegre tesszük, mi jót és mi rosszat tettünk az életünkben, az inga lehetőleg a jó felé lengjen ki. Ha meg lehet fogalmazni valamilyen üzenetet, akkor én azt a rendkívül egyszerű dolgot mondom és gondolom, hogy ezek az énekek, ezek a szövegek legyenek hatással az életünkre. (Ungvári Judit)

(A Vajda Jánossal készült teljes interjú a *Szenárium* 2013. decemberi számában olvasható *Cantus firmus – Szakralitás a kortárs zenében* címmel.)